

# SELEVCIA

AD CALYCADNVM

Sayı IV - 2014



OLBA KAZISI YAYINLARI

# SELEVCIA AD CALYCADNVM IV

Olba Kazısı Serisi IV



Olba Kazısı Serisi IV  
SELEVCIA AD CALYCADNVM IV

*Seleucia ad Calycadnum*, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Nisan ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, giriş sayfalarında belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını *Seleucia ad Calycadnum* yayınına devretmiş sayılır. *Seleucia ad Calycadnum* kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

*Seleucia ad Calycadnum*, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Nisan ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, 7. sayfada belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını *Seleucia ad Calycadnum* yayınına devretmiş sayılır. *Seleucia ad Calycadnum* kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

#### **Editörler**

Emel Erten  
Diane Favro  
Murat Özyıldırım  
Tuna Akçay

#### **Bilim Kurulu**

Prof. Dr. Salim Aydıöz  
Prof. Dr. Halit Çal  
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken  
Prof. Dr. Efrumiye Ertekin  
Prof. Dr. Emel Erten  
Prof. Dr. Diane Favro  
Prof. Dr. Turhan Kaçar  
Prof. Dr. Gülgün Köroğlu  
Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu  
Prof. Dr. Scott Redford  
Prof. Dr. Aygül Süel  
Prof. Dr. Harun Taşkiran  
Prof. Dr. Fikret Yegül  
Doç. Dr. Sedef Çokay-Kepçe  
Doç. Dr. Hacer Sibel Ünal  
Doç. Dr. Mehmet Fatih Yavuz  
Yrd. Doç. Dr. Figen Çevirici-Coşkun  
Yrd. Doç. Dr. Merih Ereğ  
Yrd. Doç. Dr. Fikret Özbay  
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Murat Özgen  
Yrd. Doç. Dr. Sema Sandalcı  
Yrd. Doç. Dr. Muammer Ulutürk  
Dr. Vujadin Ivanisevic

*Seleucia ad Calycadnum*  
Olba Kazısı Serisi IV  
Sayı: 4

ISSN: 2148-4120

#### **Kapak Tasarım**

Tuna Akçay

#### **Yazışma Adresi**

Okt. Murat Özyıldırım  
Mersin Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi  
Arkeoloji Bölümü, Çiftlikköy Kampüsü, 33342,  
Mersin - Türkiye  
Tel: 00 90 324 361 00 01 - 4735  
e- posta: ozyildirimmurat@gmail.com

#### **Adres**

Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.  
Yeni Çarşı Caddesi, No: 12/A  
Galatasaray, Beyoğlu, 34433, İstanbul  
Tel: 0212 249 59 02  
www.homerbooks.com  
e-mail: homer@homerbooks.com

#### **Baskı**

Altan Basım San ve Tic. Ltd.  
100. Yıl Mah. Matbacılar Sitesi No: 222/A,  
Bağcılar/İstanbul  
Sertifika No: 11968

#### **Dağıtım**

Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.  
Yeni Çarşı Caddesi, No: 12/A  
Galatasaray, Beyoğlu, 34433, İstanbul  
Tel: 0212 249 59 02

Hellenistik Dönemdeki Güçler Dengesi Arasında Pamphylia'da Bir Liman Kenti: Side  
Erkan İznik

11

Roma'da Krallık Dönemi: Kralın Belirlenmesi  
Efrumiye Ertekin - Sehergül Gül

39

Arkeolojik Veriler ve Tarihsel Olaylar Işığında Olba'da Yerleşimin Son Bulması  
Emel Erten

57

Rodon: Olba'dan Bir Roma İmparatoruna Gönderilen Elçi  
Mustafa H. Sayar

73

Olba'daki Tapınak Cepheli Kaya Mezarı  
Tuna Akçay

79

Kirşu'dan (Meydancıkale/Kilikia) Yüksek/Kabarık Torus'lu İki Kaide ve Anadolu  
Mimarlık Tarihi Açısından Değerlendirmesi

Deniz Kaplan

95

Bithynia Sütunlu Lahitleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme  
Safiye Aydın

113

Mısır'da Phokaia Kolonizasyonu  
Sabri Arıcı

135

Direkli Cave: The Significance of Fire and Female Figurines in the Paleo-Landscape  
during the Epi-paleolithic Period

Cevdet Merih Ereğ

151

Kars Müzesi'nden Bir Grup Son Tunç Çağı Seramiğinin Değerlendirilmesi  
Ayhan Yardımcıel - Şüheda Ablak

165

Alahan Manastırı Kiremit Örnekleri Arkeometrik Çalışmaları  
Ali Akın Akyol - Yusuf Kağan Kadioğlu - Murat Özyıldırım

175

## PRAEFATIO

Olba Kazıları Serisi'nin süreli yayını *Seleucia ad Calycadnum* dergisinin dördüncü sayısını 2014 yılında okurlarımıza sunmaktan mutluluk duymaktayız. Dergimiz öncelikli olarak Mersin Silifke Olba'da sürdürdüğümüz arkeolojik kazılar sırasında elde edilen sonuçların bilim dünyasına duyurulmasını amaçlamaktadır. Ancak, bunun yanında arkeoloji, eskiçağ dilleri ve kültürleri, eskiçağ tarihi, sanat tarihi konularında yapılan özgün çalışmalara da yer vermektedir. Emeklerini bizimle paylaşan yazarlarımıza, bilgileri ve uzmanlıklarıyla bizleri aydınlatan hakemlerimize şükran borçluyuz. Homer Kitabevi sahibi, dostumuz Aşen Boylu'ya, derginin yayına hazırlanma sürecinin tüm detaylı çalışmalarını gerçekleştiren Sinan Turan'a teşekkürlerimizi sunarız.

Meslektaşlarımızın katılımlarıyla 2011 yılından başlayarak kesintisiz olarak yayınlanan dergimizin gelecekte de yaşamını sürdürebilmesini sağlayacak katkı ve desteklerinizi beklemekte olduğumuzu duyururuz.

Editörler:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Murat Özyıldırım (Klasik Filolog, MA)

Tuna Akçay (Arkeolog, MA)

## PREFACE

We are glad to present the fourth issue of the journal *Seleucia ad Calycadnum* of Olba Excavations Series to our followers in 2014. The main aim of the journal is to publish the results of ongoing archaeological excavations at Mersin Silifke Olba to the scientific world. Nevertheless, the journal also includes original studies on archaeology, ancient languages and cultures, ancient history and history of art. We would like to express our gratitude to our authors for their contributions and, to our reviewers for enlightening us with their knowledge and expertise. We thank our friend Ayşen Boylu, owner of Homer Books and Sinan Turan, who managed all the detailed work related to the actual publication of the journal.

We would like to announce that we expect our colleagues' assistance and support in maintaining the publication of our journal, which has been continuously published since 2011.

Editors:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Murat Özyıldırım (Classical Philologist, MA)

Tuna Akçay (Arcaeologist, MA)



Olba Kazısı Serisi IV  
SELEVCIA AD CALYCADNVM

### Makale Başvuru Kuralları

*Seleucia ad Calycadnum*, Olba Kazısı yayını olarak yılda bir sayı yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç Şubat ayında gönderilmiş olması gerekmektedir. *Seleucia ad Calycadnum*, arkeoloji, eskiçağ dilleri ve kültürleri, eskiçağ tarihi, sanat tarihi konularında yazılan, daha önce yayınlanmayan yalnızca Türkçe, İngilizce çalışmaları ve kitap tanıtımlarını yayınlar.

### Yazım Kuralları

Makaleler, Times New Roman yazı karakterinde, word dosyasında, başlık 12 punto, baş harfleri büyük harf, metin 10 punto, dipnot ve kaynakça 9 punto ile yazılmalıdır. Çalışmada ara başlık varsa, bold ve küçük harflerle yazılmalıdır. Türkçe ve İngilizce özetler, makale adının altında 9 punto olarak ve en az iki yüz sözcük ile yazılmalıdır. Özetlerin altında İngilizce ve Türkçe beşer anahtar sözcük, 9 punto olarak “anahtar sözcükler” ve “keywords” başlığının yanında verilmelidir.

- Dipnotlar, her sayfanın altında verilmelidir. Dipnotta yazar soyadı, yayın yılı ve sayfa numarası sıralaması aşağıdaki gibi olmalıdır.  
Demiriş 2006, 59.
- Kaynakça, çalışmanın sonunda yer almalı ve dipnottaki kısaltmayı açıklamalıdır.

Kitap için:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Makale için:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Makalede kullanılan fotoğraf, resim, harita, çizim, şekil vs. metin içinde yalnızca (Lev. 1), (Lev. 2) kısaltmaları biçiminde “Levha” olarak yazılmalı, makale sonunda “Levhalar” başlığı altında sıralı olarak yazılmalıdır. Bütün levhalar, jpeg ya da tift formatında 300 dpi olmalıdır. Alıntı yapılan levha varsa sorumluluğu yazara aittir ve mutlaka alıntı yeri belirtilmelidir.

Olba Excavations Series  
SELEVCIA AD CALYCADNVM

### Scope

Seleucia ad Calycadnum is annually published by the Olba Excavations Series. Deadline for sending papers is February of each year. Seleucia ad Calycadnum features previously unpublished studies and book reviews on archaeology, ancient languages and cultures, ancient history and history of art written only in Turkish or English.

### Publishing Principles

Articles should be submitted as word documents, with font type Times New Roman, font sizes 12 points for headings (first letters should be capitalized), 10 points for text, and 9 points for footnotes and references. Abstracts written in both Turkish and English should appear below the name of the article, should be of size 9 points and the minimum word count is 200 words. Below the abstracts, a minimum of 5 keywords for both languages should be included (of size 9 points) below the headings “anahtar sözcükler” and “keywords”.

- Footnotes should be given under each page. The ordering of author surname, year of publication and page number should be as follows:  
Demiriş 2006, 59.
- The reference list should appear at the end of the study and should explain the abbreviation given in the footnote.

Book format:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Article format:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Photographs, pictures, maps, drawings, figures etc. used in the article should be referred to in the text as (Fig. 1), (Fig. 2) as abbreviations, and an ordered list of these items should appear at the end of the article under the heading “Figures”. All figures should be in JPEG or TIFF format with 300 dpi. If there are figures cited, the responsibility lies with the author and citation should be explicitly given.

# Roma'da Krallık Dönemi: Kralın Belirlenmesi

Efrumiye Ertekin - Sehergöl Gül\*

## Özet

Eskiçağ yazarlarının anlatılarına göre kral öldüğü zaman en yüksek yürütme gücü Senatus'a geri dönerdi. Interrex unvanını taşıyan bir Senatus üyesi beş günlüğüne görevi üstlenirdi. İlk interrex ikinciye belirler, bu işlem yeni kral adayı belirleninceye kadar sürerdi. Seçim Senatus'un görüşleri doğrultusunda interrex tarafından yapılır ve onay için halk meclisine sunulurdu. Ancak yeni krala tam olarak krallık gücü ve otoritesi verilmeden önce, inauguratio merasimi yapılmak zorunda idi. Arkasından lex curiata de imperio ile imperium yetkisi verilirdi. Bu seçim Senatus tarafından auctoritas patrum yoluyla tasdik edilir, aday interrex tarafından resmen kral ilan edilirdi.

**Anahtar Sözcükler:** *Rex, interrex, imperium, lex curiata de imperio, auscipium.*

## Absract

According to Ancient Roman Historians, when the king died, the supreme executive power reverted to the senate. A member of the senate, bearing the title of interrex assumed charge of affairs for a period of five days. He nominated a second interrex, and this system was continued until the new candidate was designated. The choice was made by the interrex in harmony with the wishes of the senate, and was submitted by him for approval to the comitia curiata. Before the new king was invested with the full regal authority and power, his inauguratio had to be performed Then he had been vested with the

---

\* Prof. Dr. Efrumiye Ertekin, Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, 33342- Mersin. E-posta: efertekin@mersin.edu.tr.  
Sehergöl Gül, Mersin Üniversitesi, Tarih Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, E-posta: sehergul@gmail.com.

imperium by the *lex curiata de imperio*. The senate then ratified the selection by passing the *auctoritas patrum*, and the candidate was formally declared king by the *interrex*.

**Keywords:** *Rex, interrex, imperium, lex curiata de imperio, auscipium.*

## Giriş

Erken dönem Roma tarihine ilişkin tartışmalı konuların başında Roma krallarının belirleniş biçimi gelir. Roma’da krallık dönemine yüzeysel olarak yer veren yayınlarda, Roma’da krallarının halk tarafından seçildiği bilgisinin yer alması ciddi bir kavram yanlışlığına yol açmaktadır. Örneğin pek çok lisans öğrencisi, Roma krallığını Doğu tipi krallıklardan ayıran özellikler sorulduğunda, Roma krallığının “demokratik bir krallık” hatta “demokratik bir monarşi” olduğu yanıtını vermektedir. Bu makalenin amacı, eskiçağ yazarları, arkeolojik bulgular ve modern yorumlar ışığında Roma’da kralların nasıl belirlendiğiyle ilgili neler söylendiğini ve söylenebileceğini ortaya koymaktır.

Akdeniz havzasının diğer bölgeleriyle karşılaştırıldığında, İtalya köy kültüründen kent kültürüne geçişin oldukça geç yaşandığı bir bölgedir. MÖ 8. Yüzyıldan itibaren Etruria, Latium ve Campania’da hızlı bir kentleşme sürecine girilmiş ve bu sürecin sonucunda kent-devlet baskın örgütlenme biçimi haline gelmiştir<sup>1</sup>. Latium’da sivrilen kent-devletlerden biri de Roma’dır<sup>2</sup>. Söz konusu geçiş aşamasında eskiden bölünmeyen ve köyün ortak malı olan toprakla ilgili yeni mülkiyet ilişkileri belirlemiştir. Özel mülkiyetin gelişmesiyle birlikte de güçlü bir aristokrasi sınıfı ortaya çıkmıştır<sup>3</sup>. Aristokrat sınıf sosyal ve ekonomik hayatın kontrolünü kendi tekeline almış; kentin politik, dini ve askeri organizasyonunu kendi ihtiyaçları doğrultusunda biçimlendirmiştir. Roma kenti bu dönüşüm esnasında konumundan dolayı yoğun bir şekilde Etrüsk ve Yunan etkisinde kalmıştır. Böylece Latin, Yunan ve Etrüsk kültürünün senteziyle Roma kent devletinin kendine has kurumları ortaya çıkmıştır.

Bu kurumlardan birisi de *regnum* (krallık) idi. Roma’nın bir zamanlar *rex* denilen krallar tarafından yönetildiğine dair önemli kanıtlar bulunmaktadır. Bunlardan birisi MÖ 6. yüzyıla tarihlenen Lapis

---

1 Boatwright, Gargola, Talbert, 2004, 10-11.

2 Roma’da krallığın ortaya çıkışı ilgili bkz. Smith 2011, 32; Smith 2006, 144-163; Forsythe 2005, 94-96; Cornell 2003, 1322-1327.

3 Braudel 1995, 83; Boatwright, Gargola, Talbert, 2004, 13.

Niger'de<sup>4</sup> geçen *RECEI* (*regei*) sözcüğüdür. Bir diğer kanıt ise *Regia* civarında bulunan üzerinde *REX* yazan ve MÖ 6. Yüzyıla tarihlenen *bucchero* parçasıdır.<sup>5</sup> En eski tabakaları MÖ 7. yüzyıl sonlarına kadar indirilen *Regia* binasının (*Rex*'lerin ikametgâhı) bizzat kendisi de krallık dönemine dair diğer bir kanıtı oluşturmaktadır. Bir diğer kanıt ise Cumhuriyet dönemindeki *interregnum* ve *rex sacrarum* (*sacrificulus*) gibi fosil kurumların varlığıdır<sup>6</sup>. Ancak geleneksel yedi kralın herhangi birinin adının geçtiği otantik bir kanıt mevcut değildir.

Krallık dönemine ilişkin bilgi veren yazarlara kronolojik sırayla göz atacak olursak, bunların başında Cicero (MÖ 106- 43) gelir. Cicero'nun Platon örneğinde diyaloglar biçiminde kaleme aldığı *De re publica* (Cumhuriyet Üzerine) altı kitaplık eserinin II. Kitabında (4-46) krallık dönemine ilişkin konuşmalar yer almaktadır. Bir retorik hocası olan Halikarnassos'lu Dionysios (ca. MÖ60-MÖ 7) *Antiquitates Romanae* (*Rhomaïke arkhaiologia*) adlı eserinde Roma'nın kuruluşundan Birinci Kartaca Savaşına kadar olan dönemi ele alır. Toplam yirmi kitaptan oluşan eserin ilk dört kitabında krallık dönemini ayrıntılı bir biçimde anlatır. İlk kitap daha ziyade eski İtalya halklarından, göçlerden ve Aeneas'ın İtalya'ya gelişinden bahseder. II. Kitapta ise Romulus'un Roma'yı kurması ve devlet örgütüyle ilgili düzenlemeleri anlatılır. III. ve IV. kitaplarda diğer kralların icraatlarından oldukça ayrıntılı bir biçimde bahsedilir.

Döneme ilişkin bir diğer eser Titus Livius'un (MÖ 59-MS 17) Roma'nın kuruluşundan kendi dönemine kadar olan süreci konu aldığı *Ab urbe condita libri* (Şehrin Kuruluşundan İtibaren) adlı kitabıdır. Günümüze ancak dörtte biri ulaşabilmiş olan 142 kitaplık eserin ilk kitabında, krallık dönemi anlatılmaktadır. İmparatorluk devrinde kaleme alınan bir diğer eser Plutarkhos'un (MS 46-120) *Bioi Paralleloi* (Paralel Hayatlar) adlı çalışmasıdır. Eserde yer alan Romulus ve Numa'ya ilişkin biyografilerde krallık dönemine ilişkin detaylı bilgiler yer almaktadır. Ayrıca hukukçuların *Digesta*'da yer alan pasajlarında krallık dönemine ilişkin göndermeler bulunmaktadır.

4 Eskiçağ yazarlarına göre (özellikle Varro) *Lapis Niger*, Roma'nın ilk kralı Romulus'un mezar taşıdır. 1899 yılında Giacomo Boni tarafından yapılan kazılarda *Lapis Niger Comitium*'daki tapınağın altından açığa çıkartılmıştır. İki tarafı yazılı olan bu mermer taş Latin alfabesinin kökeni hakkında tartışmalara ışık tutan bir kanıttır. Bu nedenle keşfedildiği zaman büyük heyecan uyandırmıştır. Çünkü *regei* sözcüğünün geçtiği ilk yazılı belgedir. Bkz. Cornell 1995, 66, 94; ayrıca bkz. Momigliano 2006, 76 vd.; bkz. Lev. 1.

5 Bkz. Momigliano 2006, 76. Smith 2011, 21, n.1; bkz. Lev. 2.

6 Smith 2011, 21, n.1; ayrıca bkz. Paucet 1985, 99 vd.

Yukarıda da görüldüğü gibi Krallık dönemine ilişkin şu an elimizde bulunan yazılı anlatılar, Cumhuriyet dönemi sonlarında ve İmparatorluk döneminde yaşamış yazarlar tarafından kaleme alınmıştır. Onların eserleri de büyük ölçüde krallık ortadan kalktıktan çok sonra yaşamış olan annalistlerin eserlerine dayanmaktadır. Söz konusu anlatılar tahlil edildiğinde Yunan mitolojisinden, İtalya'nın yerel kültürlerinden; Roma'nın sözlü geleneğinden, kültürel ve politik ideolojisinden beslendikleri görülür<sup>7</sup>. Diğer taraftan bu eserler Romalıların kendilerini nasıl algıladıklarıyla ilgilidir. Kendilerine bir geçmiş yaratma çabalarının ürünüdürler. İçlerinde elbette tarihsel gerçekleri de barındırmaktadırlar. Ancak kralların icraatlarıyla ilgili pek çok kurgusal ayrıntıyı da içerdikleri unutulmamalıdır. Örneğin Livius, krallık dönemi kurumlarıyla ilgili bilgi verdiği zaman, bu kurumlar orijinal anlamlarını çoktan yitirmişlerdi. Aynı şekilde diğer eskiçağ yazarları da Krallık dönemi kurumları anlamlandırırken kendi dönemlerinin ölçütlerini kullanmışlardır<sup>8</sup>.

Aşağıda önce eskiçağ yazarlarının verdikleri bilgiler doğrultusunda ortaya çıkan tabloya göre, Roma krallarının tahta çıkış aşamaları anlatılacak; arkasından konuya ilişkin modern yorum ve varsayımlara yer verilecek, Roma krallığının niçin veraset monarşisine dönüşmediği açıklanacaktır.

## I. Eskiçağ yazarlarına göre Roma krallarının göreve gelme aşamaları

Roma, başlangıçta krallar tarafından yönetiliyordu. Tüm eskiçağ yazarları kralın yaşam boyu halk tarafından seçildiğini ve en yüksek devlet otoritesinin (iktidarının) gönüllü bir biçimde krala devredildiği konusunda hemfikirdirler. İlk dört kralın seçiminde saltanat usulüne dair hiçbir referans bulunmamaktadır. Beşinci kral Tarquinius Priscus'un hükümdarlığı elde etmesine kadar, ölen kralın çocuklarına dair de herhangi bir bilgi verilmemektedir. Kralın seçiminde kökenin değil liyakatin ve erdemın daha önemli olduğunu vurgulamaktadırlar<sup>9</sup>.

7 Forsythe 2005, 93.

8 Döneme ilişkin kaynaklarla ilgili olarak ayrıca bkz. Homo 1962, 3; Abbott 1963, 12 vd.; Forsythe 2005, 60-72; Ogilvie 2006, 1-28.

9 Cic. *de Rep.* II.12; Appian, *B. C.* I.98.

### a. *Interrex* seçimi ve yeni kral adayının belirlenmesi

Livius'un anlatısına göre<sup>10</sup> ilk kral Romulus'un ölümünden<sup>11</sup> hemen sonra *patres* arasında kargaşa çıkmış; yeni kral konusunda kararsızlık yaşanmıştır. Sonunda yeni bir kral üzerinde anlaşınca kadar egemenliği aralarında paylaşmaya karar vermişlerdir. Yüz üyeden<sup>12</sup> oluşan *Senatus* on *decuria*'ya bölünmüş, her *decuria* bir senatörü aday göstermiştir. Bu on kişi *interrex* adını almış, beşer günlük süreyle sırasıyla yeni bir kral seçilinceye kadar görev yapmışlardır. Bu süre *interregnum* olarak adlandırılmıştır. Aynı şekilde Numa Pompilius ve Tullus Hostilius'un ölümünden sonra da egemenlik *patres* geri dönmüş, *interregnum* dönemleri yaşanmıştır<sup>13</sup>.

### b. *Comitia Curiata*'da ilk oylama

Dionysios ve Livius'a göre<sup>14</sup> son *interrex* uygun bir kral adayı önerirdi. Eğer Senatörler de önerilen adayı uygun bulurlarsa *interrex*, *comitia curiata*'yı toplardı. Böylece yeni kral halk tarafından oylanırdı. Halk yalnızca kabul veya ret hakkına sahipti. Kendi inisiyatifi ile yeni bir isim teklif edemezdi.

### c. *Inauguratio* seremonisi

Ancak kral seçimden sonra hemen göreve başlamazdı. Tam anlamıyla krallık otoritesi ve yetkisini kullanabilmesi için *inauguratio* işleminin gerçekleşmesi gerekirdi. Çünkü o halkın en yüksek rahibi olduğu için tanrıların rızasının alınması gerekiyordu.

Livius, *inauguratio* seremonisinin Numa Pompilius döneminde nasıl oluşturulduğunu şu şekilde anlatır<sup>15</sup>: Numa, krallığının tanrılar tarafından da onaylanmasını ister. Bu nedenle kuşların hareketlerini inceleyerek kehanette bulunan bir rahip (*augur*) atar. Rahip, Numa'yı kale-

---

10 1.17.1-6.

11 Livius (1.16) ve Plutarkhos'a (*Numa* 2. 1-2) göre Romulus ölmemiş ortadan kaybolmuştur. Plutarkhos'a göre Romulus 37 yıl krallık yaptıktan sonra, kent dışında *Senatus* ve halkın katılımıyla kurban sunduğu bir sırada gökten bulutlar iner, hava karışır ve Romulus ortadan kaybolur. Ölü ya da diri bir daha ortaya çıkmaz.

12 Dionysios, Romulus'un ölümden sonra *Senatus*'un üye sayısını iki yüz olarak verir. Söz konusu iki yüz kişinin *decurialara* ayrıldığını söyler. II.57.1.

13 Liv.1.22.1; 1.32.1.

14 Dionys. IV.40.2; IV.80.2; Liv. I.22, 32; ayrıca bkz. Cic. *de Rep.* II.17, 21.

15 Liv. I.18; Ayrıca bkz. Plut. *Num.* 7.

ye (*arx*) çıkarır. Yüzü güneye gelecek şekilde bir taşın üzerine oturtur. Sonra Numa'nın başını örtüp, sol tarafına geçer. Rahibin sağ elinde *lituus* denilen ucu kıvrık bir değnek vardır. Rahip şehrin ve tarlaların ötesine bakarak dua eder. Gökyüzünde görebildiği tüm yerleri kapsayan bir hudut çizer. Asasını sol eline alır, sağ elini Numa'nın başına koyar ve şu şekilde dua eder: “Baba Iuppiter, benim başına dokunduğum kişi Numa Pompilius'un Roma kralı olması caiz ise benim çizdiğim sınırlar içinde bize açık bir işaret ver”. Sonra kuşlarla kehanetlerin bildirilmesi istediğini belirtir. Kehanetler bildirildikten sonra, Numa'nın kral olduğu ilan edilir ve böylece Numa kehanet yerinden aşağı indirilir.

#### d. *Lex curiata de imperio* ile *imperium* yetkisinin verilmesi

*Inauguratio* ile kral kutsandıktan sonra, askeri ve sivil alanda en yüksek emretme yetkisi olan *imperium*'un verilmesi gerekirdi. *Curia* meclisi, ilk oylamasında şahsı yalnızca kral olarak seçerdi, ikinci oylama işlemiyle *imperium*'u verirdi. Bu defa kral bizzat kendisi bir *lex curiata de imperio* önerisinde bulunurdu bunun ardından *curiata*, kralın lehine oy vermek suretiyle *imperium*'u verirdi<sup>16</sup>.

#### e. *Auctoritas patrum* (*Senatus*'un onayı)

Livius ilk kitabında *lex curiata de imperio*'dan bahsetmez. Ancak kralın halk tarafından seçildiğini bu seçimin *patres* tarafından onaylandığını pek çok kez dile getirir<sup>17</sup>.

## II. Çağdaş yorum ve varsayımlardan örnekler

### a. Theodor Mommsen

16 Cic. *de Rep.* II.13, 17, 18, 20, 21.

17 Liv.1.17.9: “...decreverunt enim, ut, cum populus regem iussisset, id sic ratum esset, si patres auctores fierent. hodie quoque in legibus magistratibusque rogandis usurpatur idem ius vi adempta; priusquam populus suffragium ineat, in incertum comitorum eventum patres auctores fiunt...” 1.22.1-2: “...Numae morte ad interregnum res rediit. inde Tullum Hostilium, nepotem Hostili, cuius in infima arce clara pugna adversus Sabinos fuerat, regem populus iussit; [2] patres auctores facti. hic non solum proximo regi dissimilis sed ferocior etiam quam Romulus fuit...” 1.32.1: “...mortuo Tullo res, ut institutum iam inde ab initio erat, ad patres redierat, hique interregem nominaverant. quo comitia habente Ancum Marcium regem populus creavit; patres fuere auctores. Numae Pompili regis nepos, filia ortus, Ancus Marcius erat...”.



Rex adı verilen Roma kralı, anayasal monarşiyle yönetilen Roma devletinin ilk magistratus'udur. Kral adayı patres tarafından belirlenir, daha sonra halk meclisinin onayı alınır.

Roma tarihine anayasal teoriyle yaklaşan Mommsen'e göre *rex*, Roma devletinin ilk magistratus'u idi. Mommsen, *Römisches Staatsrecht* (Roma Devlet Hukuku - 1877) adlı eserinin magistratus'ları tek tek ele aldığı ikinci cildine krallık kurumuyla başlar<sup>18</sup>. En eski baskısı 1854 yılında yapılan *Römische Geschichte* (History of Rome - Roma Tarihi) adlı beş ciltlik eserinin birinci cildinde de Roma devletinin ilk kurumlarını ele alırken krallık kurumuna özel bir yer verir.

Mommsen'e göre Roma devletinin anayasal çatısını Roma aile modeli oluşturur<sup>19</sup>. Roma ailesinde baba hane halkına hükmeden doğal liderdir. Ancak özgür ve birbirlerine eşit konumda aile reislerinden oluşan ilk Roma toplumunun doğal bir lideri yoktu. Durum böyle olunca içlerinden biri lider (*rex*) ve Roma toplumunun efendisi oldu. *Rex*'lik kurumu yasal anlamda ortaya çıktıktan sonra, görev boşalıp halef tayin edildiğinde topluluk krala hemen itaat etmek zorunda değildi; bundan önce yapılması gerekenler vardı. Yeni kral adayı özgür ve silah taşıma yetkisine sahip olan insanlardan oluşan halk meclisini (*comitia curiata*) toplar, halktan sadakatini yasal bir şekilde talep ederdi<sup>20</sup>.

## b. Lewis Henry Morgan

Krallık Devri Roması aslında bir tür "askeri demokrasi"dir. Rex denilen askeri şef (komutan) halk tarafından seçilirdi.

Antropolog Lewis Henry Morgan ilk baskısı 1877'de yapılan *Ancient Society II* (Eski Toplum II) adlı eserinde Roma'da krallık dönemine oldukça farklı bir bakış açısıyla yaklaşır. Roma krallığını halk tarafından seçilen şefin (*rex*) yönetimindeki bir "askeri demokrasi" olarak tanımlar. Fakat Roma askeri demokrasisi Atina'da olduğu gibi gerçek bir demokrasiye dönüşmemiştir. Bunun sebebini ise şu şekilde dile getirmektedir:

---

18 Mommsen 1998 (1887), 3-17.

19 Mommsen'in Roma *gens* yapısına ilişkin görüşlerinin bir değerlendirmesi için ayrıca bkz. Smith 2006, 85-88.

20 Mommsen 1895, 67.

“...yeni ve uzlaşmaz bir öge olan Roma Senatosu bu dönemde toplumsal sistemin merkezinde yer alıyor; patriciler denilen kimseleri temsil ediyordu. Böylece bir anda ortaya ayrıcalıklı bir sınıf çıkıyor; daha önce soy sisteminde yer almışken, bu kez siyasal toplumda da yer alıyor; sonunda, soylardan gelen demokratik ilkeleri de bir anda yıkıp atıyordu. Yarattığı patricii sınıfı ile Senato, Roma toplumunun kurumlarını ve yazgısını değiştirmiş; geçmişinden devraldığı (demokratik) temellerin doğal olarak ulaştıracağı Atinalılarınkine benzer bir gelecekte yoksun kılınmıştır...”<sup>21</sup>

Morgan'ın eserinin Roma krallığına ilişkin kısmı dikkatli okunduğunda üç ayrı *rex* tipiyle karşılaşılır. İlki Romulus'da önce tek bir kabilenin şefi olan *rex* tipidir<sup>22</sup>. İkincisi Romulus'dan Servius Tullius'a kadarki dönemi kapsayan soy toplumundaki kabileler konfederasyonunun reisi olan *rex*'dir<sup>23</sup>. Üçüncüsü ise Servius Tullius'un düzenlemeleriyle oluşan siyasal toplumun (devlet) reisi olan *rex*'dir<sup>24</sup>.

Morgan, Latin soyları arasında başından itibaren seçimle göreve gelme ilkesinin geçerli olduğuna inanmaktadır. Bu geleneğin Cumhuriyet devrinde de varlığını sürdürmesi nedeniyle, reislik görevine de seçim yoluyla gelinmesi gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca reislik makamının babadan oğla devredildiğini gösteren hiç bir kanıt yoktur. Reis, halk tarafından yaşam boyu görevlendirildiği için, halkın seçme hakkının yanı sıra reisi azletme hakkının da olması gerektiğini vurgulamaktadır<sup>25</sup>. Romulus'un fırtınalı bir havada kaybolduğu efsanesini, kazandığı büyük başarıdan cüret alarak *Senatus* ve halk meclisi aleyhine kişisel iktidarını artırmış olduğu için *gens* başkanları tarafından suikast sonucu öldürülmüş olabileceği biçiminde yorumu<sup>26</sup>, yukarıdaki düşüncesine dayanak oluşturmaktadır.

Morgan'a göre *rex*'e yani komutana (reise) kral gözüyle bakmak yanlıştır. Böyle bir bakış açısı, komutanın üyesi olduğu halk temeline dayanan halk yönetimini ve bu yönetimin temellerini oluşturan diğer toplumsal kurumların yanlış tanımlanmasına ve değerlendirilmesine yol açacaktır. Roma'nın *rex*'lik (*regnum*), Hellenlerin *basileus*'luk (*basileia*) kurumlarıyla çağdaş toplumlardaki, hatta monarşilerdeki kavram

21 Morgan 1998, 15.

22 Morgan 1998, 44.

23 Morgan 1998, 45.

24 Morgan 1998, 79.

25 Morgan 1998, 34.

26 Morgan 1998, 56.

ve kurumlarla benzerlik ve bağlantı kurmak mümkün değildir. Bu kurumlar kendine özgü nitelikler taşır. Senato, senatodan sonra bir halk meclisi, senatonun adaylığına, halk meclisinin ise seçimine karar verdiği bir generalden (*rex*) oluşan bu yönetim biçimi, sadece eski toplum biçiminde görülebilen ve aslında demokratik nitelikteki kurumlara dayanan bir yönetim biçimi idi<sup>27</sup>.

### c. Frank Frost Abbott

Kral adayı *Senatus*'la uyumlu biçimde son *interrex* tarafından belirlenirdi. Adayın halk meclisine sunulması, kral ve halk arasında karşılıklı bir anlaşmaydı. Halk krala itaat edeceğine, kral ise buna karşılık ataların geleneğini koruyacağına dair söz verirdi.

Roma devlet kurumlarına ilişkin hala en çok okunan el kitaplardan birisi Frank Frost Abbott'un ilk baskısı 1907 yılında yapılan *A History and Description of Roman Political Institutions* (Roma Devlet Kurumlarının Tarihi ve Tasviri) adlı eseridir<sup>28</sup>. Abbott'a göre<sup>29</sup> Roma'daki prehistorik kabile örgütlenmesinde yönetim daha ziyade kabilenin yaşlı üyelerinin elinde idi. Monarşinin teşkili ile birlikte en yüksek iktidar (devlet otoritesi) yaşam boyu taşımak üzere tek bir kişiye aktarıldı. Doğal olarak bu kişinin ölümüyle egemenlik (hâkimiyet) tekrar kabilenin yaşlılarına dönüyordu. Aristokratik anayasa teorisine göre, otoritenin gerçek kaynağının *Senatus* olması durumu Cumhuriyet dönemi sonlarına kadar devam etmiştir. Bu durum önce *patricii* ve *pleb*'ler daha sonra ise *nobilitas* ve demokratlar arasında şiddete ve uzun süreli sınıf savaşımına yol açmıştır<sup>30</sup>.

Abbott, kralın seçimiyle ilgili olarak eski çağ yazarları tarafından çizilen tabloyu onaylar<sup>31</sup>. Buna göre kral öldükten sonra yürütme gücü *Senatus*'a dönerdi. *Interrex* adı verilen *Senatus* üyeleri görevi beşer günlüğüne üstlenirdi. Yeni kralın belirlenmesi *Senatus*'la uyumlu bir biçimde *interrex* tarafından yapılırdı. Daha sonra aday *curiae* biçiminde

27 Morgan 1998, 55-56.

28 Roma kurumları konusunda bir diğer standart eser Leon Homo'nun *Roman Political Institution from City to State* (1962) adlı eseridir. Ancak Homo, söz konusu eserinde krallık seçimlerine birkaç cümleyle değinmektedir. Bkz. s. 4,11.

29 Abbot 1963, 13.

30 Abbot 1963, 14.

31 Abbot 1963, 14.

örgütlenmiş olan halka sunulurdu. Son olarak *Senatus auctoritas patrum* ile bu seçimi onaylar ve yeni kral *interrex* tarafından ilan edilirdi. Söz konusu seremoni yeni kral *auspium*'u aldıktan ve *lex curiata de imperio* ile *imperium* yetkisini üstlendikten sonra sona ererdi.

Abbott'a göre halk meclisindeki oylama formaliteden ibaretti. Asıl belirleyici olan *Senatus* idi. *Lex de imperio* da halkın gerçek anlamda krallık seçimine katıldığı anlamına gelmiyordu. Aslında bu kral ve halk arasında karşılıklı bir anlaşma idi. Halk krala itaat edeceğine, kral ise ataların geleneğini koruyacağına dair halka söz veriyordu<sup>32</sup>.

#### d. Karl Loewenstein

Roma kralı tıpkı Tibetli Budistlerin dini lideri Dalai Lama gibi belirlenir. Kralın belirlenmesinde kehanet ve diğer büyümler daha önemlidir.

Loewenstein'in 1973 yılında yayınlanan *The Governance of Rome* (Roma'nın Yönetimi) adlı eserinde<sup>33</sup> kralın halefinin belirlenmesinde, Tibetli Budistlerin günümüzde kullandıklarına benzer büyümlü yöntemin kullanılmış olabileceğini ileri sürmektedir. Lamaist ileri gelenler, dini liderleri Dalai Lama öldüğü zaman liderin yerine geçmek üzere özel yetenekli küçük bir çocuk bulup yetiştirmektedirler. Yazar buna benzer bir şekilde Roma'da da karizmatik büyümler varlığına işaret etmektedir<sup>34</sup>.

Loewenstein, ardından kral öldüğü zaman yerine kimin geçeceği belirlenmemişse, *gens* başkanlarının *Senatus* binasında toplanarak, sırayla bu görevi üstlendiklerini belirtir. İçlerinden birinin diğerleri tara-

32 Abbot 1963, 15; Roma hukukçusu Prof. Dr. Ziya Umur *da lex curiata de imperio*'yu "halkın krala biati" olarak yorumlamaktadır. Bkz. Umur 1979,16.

33 Loewenstein 1973, 14.

34 Loewenstein'in böyle düşünmesinde etkili örneklerden biri de Livius'un anlatılarına göre kralın sarayında Servius Tullius isimli bir çocuk uyurken, birçok kişinin gözü önünde başı alevler içinde kalarak yanması olabilir. Kraliçe, çocuk kendiliğinden uyanana kadar hizmetçilerin su dökmesine engel olmuş, çok geçmeden çocuk uyanınca alevlerin kendiliğinden yok olup gittiği görülmüştür. Bu olaydan sonra kraliçe Tanaquil, kocasını bir kenara çekerek gizlice şunları söylemiştir: "...Bilmelisin ki bu çocuk, bir gün bizim ne olacağı belli olmayan geleceğimizi aydınlatan bir ışık ve kederli, sıkıntılı günlerde sarayın koruyucusu ve bekçisi olacaktır...". Ardından çocuğu oğulları yerine koydukları ve kabiliyetli kişilerin çalışmalarıyla yetiştirildiği söylenmektedir. Tanrılar, bunun böyle olmasını istediğinden iş, kolaylıkla başarılmıştır. Daha sonra Tarquinus'a damat olan, köle bir annenin sarayda köle olan çocuğu Servius Tullius, bir sonraki kral olmuştur. Bkz. Liv. I.39.

findan kral olarak tanınmasına kadar görevi sırayla yaparlardı. Krallın belirlenmesi işlemi oylamadan ziyade kehanet ve diğer büyümlü işaretlere göre olurdu. Halk tarafından bu durum onaylanır, *comitia curiata* tarafından *imperium* yetkisi verilir. <sup>35</sup>

#### e. Tim Cornell

Roma kralının belirlenmesi; eski kralı, *patricii*'yi, halkı ve tanrıları için içine sokan karmaşık bir süreçtir. Elimizdeki boşluklu veriler gerçek durumun tasvir edildiğinden daha karmaşık bir süreç olduğunu gösterir.

1995 yılında yayınlanan *The Beginning of Rome: Italy and Rome from the Bronze Age to the Punic Wars (c. 1000-264 BC)* [Roma'nın Başlangıcı: Bronz Çağından Pön Savaşlarına Kadar İtalya ve Roma (MÖ 1000-264)] adlı eserinde Roma Krallığı'nın doğasıyla ilgili önemli tespitlerde bulunan Cornell, kral seçimine ilişkin prosedürün çok karmaşık olduğunu vurgulamaktadır <sup>36</sup>. Krallın belirlenmesinde *interregnum* kurumunun kilit teşkil ettiğinin altını çizmektedir. Kral öldüğü zaman *patricii* aile reislerinin beşer günlük süreyle *interrex* olduklarını, Livius'a göre bu sürecin bir yıl devam ettiğini, bir yılın sonunda seçim yapıldığını söylemektedir. Sürecin hem *patricii*'yi hem de halk meclisini içerdiğini tartışmasız olarak kabul etmektedir. Ancak halkın daha önce *patres* tarafından belirlenmiş olan tek bir aday üzerinde mi görüş bildirdiğini, yoksa birden çok aday arasından gerçek bir seçim mi yaptığını belirlemenin çok zor olduğunu vurgulamaktadır <sup>37</sup>.

Ayrıca söz konusu seçimin krala *imperium* yetkisinin verildiği sözde *lex curiata de imperio* ile ilgisinin de net olmadığını, her halükarda, halkın kararının *patres* tarafından onaylandığını (*auctoritas patrum*) <sup>38</sup> belirtmektedir. Böylece kralın atanması "babaların (*patres*) izniyle, halkın buyruğuyla" (*auctoribus partibus, iussu populi*) gerçekleşirdi <sup>39</sup>.

35 Loewenstein 1973, 14.

36 Cornell 1995, 142.

37 Cornell 1995, 143.

38 MÖ 339 yılına kadar bir halk meclisi kararının yasalaşması için *auctoritas patrum* gerekli idi. MÖ 339 yılında çıkarılan *lex Publilia Philonis* ile herhangi bir yasa tasarısının halk meclisine götürülmeden önce *Senatus*'a getirilmesi zorunluluğu getirilmiştir. Bkz. Mourakis 2007, 10, 27.

39 Bkz. Liv. I.17.9; I.22.1-2; Cornell 1995, 143.

## f. Gary Forsythe

Elimizdeki veriler kralın gerçekte nasıl belirlendiğini, *Senatus*'un ve halk meclisinin bu işlemde gerçek rolünün ne olduğunu tespit etmek için yeterli değildir.

Forsythe 2005 yılında yayınlanan *Critical History of Early Rome from Prehistory to the First Punic War* (Tarih Öncesinden Birinci Pön Savaşına Kadar Erken Roma'nın Tarihsel Kritiği) adlı eserinde<sup>40</sup> Roma'da krallık seçimine ilişkin çizilen tablonun, Cumhuriyet devrinde, yüksek *magistratus*'ların yerlerine halef seçilmeden görevden ayrıldıklarında, uygulanan yöntemle aynı olduğuna dikkat çekmektedir. Ancak Cumhuriyet döneminde söz konusu *magistratus*'ların *comitia centuriata* tarafından gerçekten seçildiklerini, bu seçimin bir *lex curiata* ile onaylandığını daha sonra *Senatus* tarafından tasdik edildiğini belirtmektedir. Bu durumda krallık seçimleriyle ilgili verilen ayrıntılar, Cumhuriyet döneminde yaşamış olan yazarların, krallık dönemine anakronistik yaklaşımlarının bir sonucudur. Diğer taraftan Roma krallarının bir şekilde belirlendiğini, belirlenen kralın bir şekilde halk tarafından tasdik edildiğini ve kralın son derece önemli yetkileri olduğunun da yadsınmayacağını belirtmektedir. Elimizdeki verilerle halkın ve *Senatus*'un, gerek kralın seçiminde gerekse devlet yönetiminde gerçek rolünün ortaya konulamayacağını vurgulamaktadır.

## III. Krallık devrinde Roma'da veraset

Eskiçağ yazarlarının anlatılarına göre hiçbir Roma kralı tahtı babasından devralmamıştır. Tarquinius Priscus'un oğlu Tarquinius Superbus tekil bir örnek teşkil etmektedir. Ancak o da doğrudan babasının yerine geçmiştir. İlegal yollardan tahtı ele geçiren bir *usurpator*'dur. Tradisyona göre kralların tahta geçebilecek yaşta kendi oğulları olmasına rağmen saltanat usulü düşünülmemiştir. Bunun en güzel örneği Ancus Marcius'un (MÖ 642-617) tahta geçebilecek iki oğlu varken Lucius Tarquinius Priscus'un (MÖ 616-579) tahta çıkmasıdır<sup>41</sup>. Aynı şekilde Numa Pompilius'un da (MÖ 716-673) oğullarının olduğu bilinmektedir<sup>42</sup>.

---

40 Forsythe 2005, 110.

41 Liv. I.40-41'de Lucius Tarquinius Priscus'un öldürülmesinde Ancus'un oğullarının oynadığı rolden, Servius tarafından sürgüne gönderilmelerinden bahsetmektedir.

42 Bkz. Cornell 1995, 427, no. 67.

Sistemin önemli karakteristiklerinden birisi de bazı kralların yerlerine geçecek kişiye kendi krallıkları döneminde önemli sorumluluklar veriyor olmalarıdır. Bu durum kimi zaman eski kralın yerine geçecek olan kişiyi belirlediği biçiminde yorumlanmıştır<sup>43</sup>. Tarquinius Priscus, Ancius Marcius'un en güvenilir adamı idi, aynı şekilde Servius Tullius'da Priscus'un en güvenilir adamı idi. Yine eski kral ile yeni kral arasında evlilikler yoluyla bağlantıların kurulduğu görülmektedir. Servius Tullius, Tarquinius Priscus'un, Tarquinius Superbus ise Servius Tullius'un damadı idi. Bu klasik anlatı, Aeneas destanında da yer almaktadır. Aeneas, Kral Latinus'un kızı Lavinia ile evlenmiş, Latinus'un ölümünden sonra Alba Longa kralı olmuştur<sup>44</sup>.

Erken Roma devletinin bir özelliği de kralların bazılarının dışarıdan olmasıdır. Numa Pompilius Sabin kökenli, Tarquinius Priscus ise Yunan -Etrüsk karma kökenlidir. Diğer taraftan kralların hiçbiri *patricii* kökenli değildir. Numa ve Tarquinius Priscus, göçmen oldukları için doğal olarak *patricii* soyundan değildirler. Livius, Servius Tullius'un köle kökenli olduğunu belirtmektedir<sup>45</sup>. Numa'nın oğlunun soyundan geldiğini iddia eden Calpurnius Piso'nun bir *pleb gens*'ine mensup olması Numa'nın *patricii* kökenli olmadığını doğrulamaktadır. Hostilius ve Marcii'nin *pleb gens*'leri olması ise Tullius Hostilius ve Ancus Marcius'un da *patricii* kökenli olmadığına işaret etmektedir<sup>46</sup>.

Aslında siyasal anlamda gücü ellerinde tutan *patres*'in (*patricii*) kendi içlerinden birini kral seçmemeleri ilginç bir durumdur. Bunun *patres* arasındaki denge ve uyumu bozacağını düşünmüş olup; belki de krallığın bir veraset monarşisine dönüşmesini engellemek istemişlerdir.

Roma krallığında neden veraset sisteminin ortaya çıkamadığı sorusunun asıl yanıtı büyük ölçüde Roma toplumunun *gens* örgütlenmesinde gizlidir. Ancak Roma'da *gens* örgütlenmesinin kökeni, gelişimi, özellikleri, *patricii* ve *pleb* sınıflarıyla bağlantıları konusunda oldukça farklı ve çelişkili görüşler ileri sürülmüştür. Diğer taraftan Roma krallığının teokratik olmayışı da veraset monarşisini engelleyen bir faktör olmuştur. Roma krallarının aynı zamanda *auspicium* yetkisiyle donatılmış başrahip olmaları ve dinsel ritüellerin tüm kamusal işlerin içinde olması Roma krallığını hiçbir zaman Doğu tipi bir teokrasiye

43 Ziya Umur'a göre "...Roma'da krallık babadan oğla intikal etmediği gibi, yeni kral seçimle de iş başına gelmezdi, kral olacak kimseyi evvelki kral tayin ederdi...". Bkz. Umur 1979, 16.

44 Alba kralları için bkz. Smith 2006, 35.

45 Liv. I.39.

46 Cornell 1995, 142.

dönüştürmemiştir. Roma kralları yetkilerini tanrılardan değil halktan alırlardı. Din Roma toplumunda sosyal açıdan bütünleştirici bir işleve sahipti, yönetimin ideolojik altyapısını oluşturan bir kurum değildi<sup>47</sup>.

Roma toplumundaki sosyo-politik atmosfer, Doğu toplumlarından çok farklıydı. Ayrıca Loewenstein, anayasal yönetim biçiminin, Batı'nın politik uygarlığının yaratıcısı olan Hint-Avrupalı etnik grupların genetiğinden kaynaklanabileceğini ileri sürmektedir<sup>48</sup>. Romalılar, sezgisel bir biçimde mutlak monarşiden kaçmışlar, toplumsal bütünlüklerini toplumsal uzlaşmaya dayandırmışlardır.

## Sonuç

Kral öldükten sonra her türlü yetkinin *patres*'e geri dönmesi, otoritenin gerçek kaynağının *Senatus* olduğunu göstermektedir. *Interrex* seçimi ve *interregnum* olarak tanımlanan ara dönem aslında aristokrasinin yeni bir kral adayı üzerinde bir uzlaşma süreci gibi görünmektedir. Bu süreç bazen uzun bazen kısa olabilir. *Gens* başkanları olan *patres* tarafından belirlenen bir adayın, halk meclisini oluşturan gensin diğer üyelerinin onayına sunulması, kralın meşruiyetini pekiştirmeye yönelik bir aşama gibi kabul edilebilir. Dinsel yetkisi *auscipium*'un, *inauguratio* denilen dini bir seremoniyle verilmesi, onu başrahip olarak kutsayan bir eylemdir. Bütün bu aşamalardan sonra *imperium* yetkisinin bahşedilmesi ise oldukça anlamlıdır. En yüksek askeri ve sivil emretme yetkisi olan *imperium*, meşruiyetiyle ilgili hiçbir sorun kalmamış olan krala artık rahatlıkla sunulabilirdi. En son aşamadaki resmi *Senatus* onayı (*auctoritas patrum*) ise süreci başlatan ve sürece son noktayı koyan gücün *Senatus* olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Her ne kadar eskiçağ yazarları *imperium* ve *auscipium*'un gerçek kaynağının *patres* olduğunu belirtiyorlarsa da, kralın belirlenmesi aşamaları şu şekilde de yorumlanabilir: Sürecin başında kralın kim olacağına karar veren *Senatus* ya da *patres*'dir. Toplumun en yaşlı ve yönetimde tecrübeli insanlarından oluşan *Senatus*, kralı yönetici olarak seçmiş; ona sivil yetkiler vermiştir. *Inauguratio* töreni yani tanrıların rızasının alınması ise dinsel bir eylemdir ve rahipler tarafından gerçekleştirilir. Bu

47 Loewenstein 1973,17.

48 Loewenstein 1973,17; dn. 13'de insanların sosyo-politik veya dini konulardaki tavırlarına ilişkin arketiplerin genetik faktörler tarafından belirlendiğine dair biyolojik teorilerden bahsediyor. Bu konuda Max Imboden'in, *Die Staatsformen, Versuch einer psychologischen Deutung staatsrechtlicher Dogmen* (Basel ve Stuttgart, 1959) adlı eserini öneriyor.



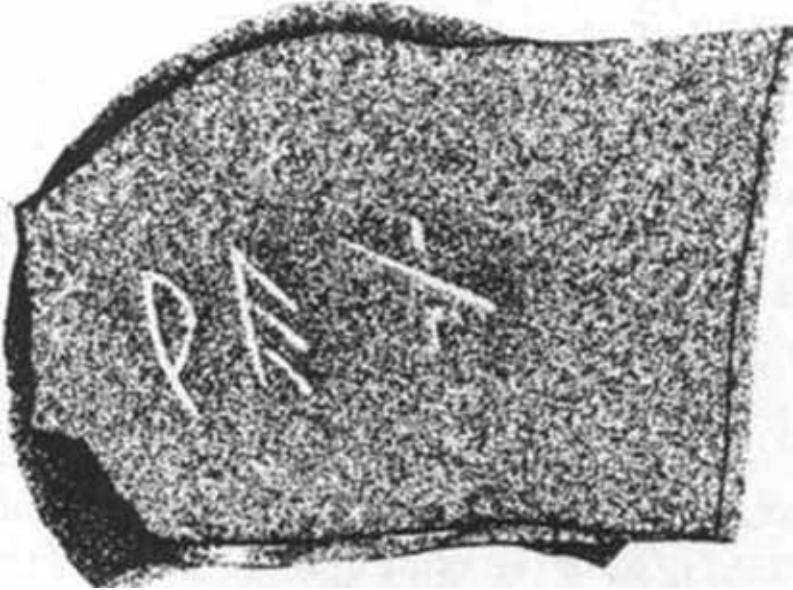
işlem, kralın başrahip olarak kabul görmesidir. Kralın askeri nitelikli bir meclis olan *comitia curiata*'dan *imperium* yetkisini alması ise aslında onun başkomutan olarak yetkilendirilmesidir. Bu süreçleri farklı yetkilerin bileşiminden oluşan, tek bir krallık yetkisi verilmesinin aşamaları olarak değil de; farklı yetkilerin, farklı sosyal tabanlar tarafından verildiği biçiminde okumak da mümkündür.

İster tayin ister atama yoluyla belirlensin, eskiçağ yazarlarının anlattıkları ve bunların çağdaş yorumları Roma Krallığı'nın bir veraset monarşisi olmadığını tartışmasız bir biçimde ortaya koymaktadır. Pek çok Roma tarihi kitabının ilk bölümü monarşi dönemi adını taşıyor olmasına rağmen Krallık Devri Roma'sı (*Regnum*) gerçek anlamda bir monarşiyi ifade etmiyordu. *Rex*, gerçek bir kral yani monark değildi. Eğer Roma'da daha başından itibaren gerçek anlamda bir monarşi tesis edilebilmiş olsaydı, "Roma Cumhuriyeti"nden söz etmek mümkün olmazdı. Diğer taraftan Roma krallık dönemi için Morgan'ın "askeri demokrasi" ve "eşitlikçi toplum" yakıştırması da oldukça abartılıdır ve sağlam dayanaklardan yoksundur. Ancak Roma'daki "*Regnum* Dönemi"nin özünde demokratik, aristokratik ve monarşiye eğilimli unsurların olduğu inkâr edilemez. Cumhuriyet Devri karma anayasasının özgül köklerini Roma krallık devrinde aramak gerekir. Roma gerçeği bize teokratik olmayan bir siyasal örgütlenmenin olduğu ve güçlü bir aristokrasinin ortaya çıktığı bir toplumda veraset monarşisinin kurumsallaşmadığını göstermektedir.

Devlet örgütü teokratik nitelikler kazansa bile, güçlü aristokratik ailelerin olduğu yerde, bir aile, yönetimi uzun süre elinde tutamamakta, eninde sonunda yönetim başka bir ailenin eline geçmektedir. Roma mirasını devralan, dinin devletin kontrolünde olduğu bir Hıristiyan teokrasisi olan Bizans'ta da çok farklı hanedanlar hüküm sürmüştür. Oysa pek çok açıdan Roma - Bizans mirasını devam ettiren ancak hiçbir zaman gerçek anlamda güçlü bir aristokrasinin ortaya çıkamadığı Osmanlı Devleti'nde, iktidar başından sonuna kadar yani yaklaşık 600 yıl bir ailenin tekelinde kalabilmiştir.



Lev. 1: Lapis Niger. *iasias, recei l, ...evam, quos r...*  
([http://www.codex99.com/typography/images/ancient/niger\\_1\\_lg.gif](http://www.codex99.com/typography/images/ancient/niger_1_lg.gif)).



Lev. 2: Regia civarında bulunan bir *bucchero* fragmanı üzerindeki *REX* yazısı MÖ 530-510?  
(Momigliano 2006, 76).

## Kaynakça

### Abbott 1963

Abbott, F.F., A History and Description of Roman Political Institutions, Biblio and Tanen, New York (3. Baskı).

### App. *B.Civ.*

Appian, Roman History 1-8.1, Trans. by Horace White, 1913 [Loeb Classical Library].

### Boatwright, Gargola, Talbert, 2004

Boatwright, M.T., Gargola, D.J., & Talbert, R.J.A. The Romans, from Village to Empire, Oxford University Press, New York.

### Braudel 1995

Braudel, F., Akdeniz: Mekan ve Tarih, Çev: Necati Erkurt, Metis Yayınları, İstanbul.

### Cic. *de Rep.*

Marcus Tullius Cicero., De Republica: On the Republic. On the Laws, Trans. by Clinton W. Keyes, 1928. [Loeb Classical Library].

### Cornell 1995

Cornell, T., The beginnings of Rome: Italy and Rome from the Bronze Age to the Punic Wars (c. 1000-264 BC), Routledge, London.

### Cornell 2003

Cornell, T.J., "Rome (history): From the Origins to 31 BC." Oxford Classical Dictionary, (3rd edition), Oxford University Press.

### Dion. Hal. *Ant. Rom.*

Dionysius Halicarnassensis., Antiquitates Romanae (Rhōmaikē archaiologia): The Roman Antiquities of Dionysius of Halicarnassus, Trans. by Earnest Cary, In Seven Volumes, Vol I: I-II, London, Cambridge, Massachusetts, 1937, Vol II: III-IV, London, Cambridge, Massachusetts, 1953. [Loeb Classical Library]

### Forsythe 2005

Forsythe, G., A Critical History of Early Rome from Prehistory to the First Punic War, University of California Press, Berkeley.

### Homo 1962

Homo, L., Roman Political Institutions from City to State, Barnes & Noble, New York.

### Liv.

Titus Livius, Ab Urbe Condita Libri: History of Rome, Volume I, Books 1-2, 1919 [Loeb Classical Library].

**Loewenstein 1973**

Loewenstein, K., The Governance of Rome, Martinus Nijhoff, The Hague.

**Momigliano 2006**

Momigliano, A., "The origins of Rome" Şurada: F. W. Walkbank, A. E. Astin (ed.), The Cambridge Ancient History, 7,2.

**Mommsen 1895**

Mommsen, Th, History of Rome, Volume 1, Trans. By. William Purdie Dicksson, Scribner, New York.

**Mommsen 1998 (1887)**

Mommsen, Th., Römisches Staatsrecht, Band 2.1., Reproduktion der Edition Leipzig 1887 auf CD-ROM, Duehrkohp & Radicke, Göttingen.

**Morgan 1998**

Morgan, L.H., Eski Toplum II, Çev. Ünsal Oskay, Payel Yayınları, İstanbul.

**Mousourakis 2007**

Mousourakis, G., A Legal History of Rome, Routledge, London, New York.

**Ogilvie 2006**

Ogilvie, R.M., "The sources for early Roman history", Şurada: F.W. Walkbank, A.E. Astin (ed.), The Cambridge Ancient History VII, 2 (2006), s. 1-29.

**Plut. *Vit. Rom***

Plutarhos, Bioi Paralelloi (Vitae Parallelae): Lives, Volume I: Theseus and Romulus. Lycurgus and Numa. Solon and Publicola Trans. by Bernadotte Perin, 1914 [Loeb Classical Library].

**Poucet 1985**

Poucet, J., Les origines de Rome: Tradition et histoire, Facultés Universitaires Saint-Louis, Bruxelles.

**Smith 2006**

Smith, C.J., The Roman Clan: The Gens from Ancient Ideology to Modern Antropology, Cambridge University Press, Cambridge.

**Smith 2011**

Smith, C.J., "Thinking About Kings", Bulletin of The Institute of Classical Studies 54-2, [http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111\(ISSN\)2041-5370](http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111(ISSN)2041-5370), Wiley Online Library.

**Umur 1979**

Umur, Z., Roma Hukuku: Tarihi Giriş, Kaynaklar, Umumi Mefhumlar, Hakların Himayesi, Fakülteler Matbaası, İstanbul.